વીર સંવત ૨૪૯૨, ચૈત્ર સુદ ૧૨, શુક્રવાર
તા. ૦૧-૦૪-૧૯૬૬
ગાથા–૧૯ થી ૨૦ પ્રવચન નં. ૧૭

'ઇષ્ટોપદેશ' ૧૯મી ગાથા ચાલે છે. શિષ્યનો પ્રશ્ન હતો કે આ શરીરનો ઉપકાર લક્ષ્મીથી તો ઉપકાર ન થાય. ધન આદિ, સ્ત્રી, કુટુંબ આદિથી આ શરીરનો તો ન થાય પણ આત્માનો તો ઉપકાર થાય ને? લક્ષ્મી આદિ બધું અનુકૂળ હોય તો આત્માને ધર્મ-ધ્યાનમાં સહેલું પડે. તો આત્માને લક્ષ્મી આદિ બધા ઉપકારક છે કે નહિ? એ તો ઉપકારક છે ને? અનુકૂળ એટલું તો કહો. સમજાણું કાંઈ? લક્ષ્મી આદિ શરીરને ભલે ઉપકારક ન હોય પણ આત્માને તો ઉપકારક (થાય છે). લક્ષ્મી આદિ એક તો અપવાસ આદિ કરે એનાથી ને વળી લક્ષ્મી આદિ બેયથી ઉપકાર થાય. આત્માનું ધ્યાન કરે, જ્ઞાન કરે, વળી શરીરના સાધનમાં લક્ષ્મી આદિ હોય તો એ સાધનથી ઉપકાર (થાય). ઉપકાર થાય કે નહિ 'મોહનભાઈ'? લક્ષ્મી હોય તો અહીં નિવૃત્તિ લઈને બેઠા છો ને? જુઓ! કહો, શું છે આમાં 'પોપટભાઈ'?

મુમુક્ષુ :– 'જેચંદભાઈ'ને જ પૂછો ને.

ગુરુજી :– 'જેચંદભાઈ'ને ન પૂછાય. અત્યારે ઇ તો શરીરે દુઃખી થયા છે. એને શરીરની (વાત) હોય તો એને પુછાય.

શિષ્યનો પ્રશ્ન છે કે, આ આત્માનો ઉપકાર, શરીરને ઉપકાર ન થાય, લક્ષ્મીથી, બહારના સાધનથી શરીરનો ભલે ઉપકાર ન થાય પણ આત્માનો તો ઉપકાર થાય ને બાહ્ય સાધનથી? આત્માનું જ્ઞાન-ધ્યાન પણ થાય અને વળી શરીરના બહારના સાધન લક્ષ્મી આદિ હોય તો આત્માને લાભ થાય. દાન દેવાય, ભક્તિ થાય, પૂજા થાય, પ્રભાવના કરાય એવો બન્ને ઉપકાર આત્માને થાય. (તો કહે છે), ના ના. ભાઈ! એમ નથી. તું કહે એમ નથી.

'દેખો !' વિશદાર્થ છે ને? વિશદાર્થ ૧૯મી ગાથાનો. **'જો અનશનાદિ તપકા અનુષ્ઠાન કરના,...'** એટલે આત્માનું જ્ઞાન-ધ્યાન કરવું. ૧૯ ગાથાનો વિશદાર્થ. આત્મા જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ છે, શુદ્ધ પવિત્ર છે એનું અંતરમાં એકાગ્ર થઈને ધ્યાન કરવું એને અહીંયા તપ કહે છે. બાહ્ય તપથી વ્યાખ્યા કરી છે. સમજાણું? અનશન આદિ, ઉણોદરી આદિ તપ હોય ત્યારે અંતરમાં સ્વભાવ સન્મુખની એકાગ્રતા હોય, તેથી એને અનશનથી નિમિત્તથી જ્ઞાન કરાવ્યું છે. અંતરમાં નિવૃત્તિ હોય તો આત્માનું ધ્યાન થાય, આહારની ઇચ્છા છૂટી જાય, એવા ધ્યાનથી આત્માને લાભ થાય. એથી **'જીવકે પુરાને વ નવીન પાપોંકો નાશ કરનેવાલા હોનેકે કારણ,...'** આત્મા પવિત્ર ભગવાન એની અંતરમાં એકાગ્ર થવાથી આત્માને જૂના કર્મનો નાશ થાય. સમજાણું?

'નવીન પાપોંકો નાશ કરનેવાલા હોનેકે કારણ,' લ્યો! **'જીવકે પુરાને વ નવીન પાપોંકો નાશ...'** એ જૂનાનો નાશ થાય ને નવા બંધાય નહિ એટલે નવાનો નાશ થાય, એમ એનો અર્થ. **'જીવકે લિયે ઉપકારક હૈ, ઉસકી ભલાઈ કરનેવાલા હૈ,...'** આત્માને. **'વહી આચરણ યા અનુષ્ઠાન શરીરમેં ગ્લાનિ શિથિલતાદિ ભાવોંકો કર દેતા હૈ,'** જ્યારે આત્માનું ધ્યાન, જ્ઞાન આદિ કરે (ત્યારે) શરીરમાં ગ્લાનિ થાય, શરીરમાં આહાર આદિ હોય નહિ, શરીર મોળું પડી જાય. આત્માના ઉપકારને માટે અંદરના શ્રદ્ધા, જ્ઞાન આદિ ધ્યાન છે એ શરીરને નુકશાનનું કારણ છે. અહીંયા નિમિત્તથી વાત છે, હોં! સમજાણું કાંઈ? પોતાના સ્વરૂપનું જ્ઞાન, ધર્મ-ધ્યાન કરે (તો) શરીરની દરકાર ન રહે. શરીરમાં શિથિલતા થાય, ગ્લાનિ થાય, આહાર ન હોય, બેઠકમાં દુઃખ થાય, અંદર આમ થાય. સમજાણું? તો શરીરમાં ગ્લાનિ આદિ, શિથિલતાદિના નિમિત્ત ભાવો થાય.

'અતઃ ઉસકે લિયે અપકારક હૈ,...' શરીરને માટે આત્માનો ધર્મ એ અપકારક–નુકશાનનું નિમિત્ત છે. સમજાણું કાંઈ? **'ઉસે કષ્ટ વ હાનિ પહુંચાનેવાલા હૈ.'** જુઓ! આત્મા પોતાનું જ્ઞાન-ધ્યાન કરે, શ્રદ્ધા-જ્ઞાન કરે, ચારિત્ર–સ્વરૂપમાં રમે (એનાથી) આત્માને લાભ થાય. પણ એ અનુષ્ઠાન શરીરને કષ્ટ કરે છે, શરીરને જીર્ણ પાડે, મોળું પાડી દે, હાનિ પહોંચાડે, શરીરને હાનિ પહોંચાડી દે. આત્માને લાભ કરે એ શરીરને નુકશાન કરે એમ કહે છે.

મુમુક્ષુ :– એક દ્રવ્ય બીજા દ્રવ્યનું કરે નહિ.

ઉત્તર :– એ નિમિત્તની વાત છે અત્યારે. કરવાની વાત ક્યાં છે? અહીં તો આત્મા પોતાના સ્વરૂપની શ્રદ્ધા, જ્ઞાનમાં રોકાય એટલે શરીરની દરકાર રહે નહિ. શરીરમાં ગ્લાનિ, હાનિ, રોગ વગેરે થઈ આવે તો એ આત્માનું અનુષ્ઠાન પોતાના આત્માને લાભદાયક (છે) પણ શરીરને નુકશાનનું નિમિત્ત થાય. કેમકે એ થાય છે તો એ પર્યાય તો એને કારણે થાય છે. સમજાણું કાંઈ? આ બીજી ઢબથી વાત છે.

મુમુક્ષુ :– બન્ને પર્યાય...

ઉત્તર :– બે કોણે કીધી વળી? બે કીધી ક્યાંથી?

મુમુક્ષુ :– જુદે જુદા દ્રવ્યની ...

ઉત્તર :– જુદા જુદા દ્રવ્યની જુદી જુદી પર્યાય. આત્મા–પોતાનું શુદ્ધ આનંદ સ્વરૂપ છે એને અંતરમાં સાધે ત્યારે પોતાને લાભ થાય, આત્માને ઉપકાર થાય પણ શરીરને નુકશાન થાય. શરીરનું ધ્યાન એ વખતે રહે નહિ. નુકશાન થાય એટલે? તે વખતે એ પર્યાય થવાની પણ એને આ ભાવમાં નિમિત્ત ગણીને નુકશાન થાય એમ કહેવામાં આવ્યું છે.

મુમુક્ષુ :– ....

ઉત્તર :– શું? અહીં તો ગુજરાતી ભાષા છે. તમે સમજતા નથી? હિન્દી સમજો છો? અહીંયા મરાઠી નથી, મરાઠી ભાષા નથી. અહીં તો કોઈને આવડતી નથી. અહીં તો મરાઠી

કોઈને આવડતી નથી. સમજાય છે કાંઈ? આત્મા પોતાનું શુદ્ધ આનંદ સ્વરૂપ, એનું જ્યાં ધ્યાન કરે એટલે ધર્મી જીવને શરીરની દરકાર રહે નહિ. ધર્મીને પોતાના આત્માનો લાભ થાય, પોતાના અનુષ્ઠાન જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રથી, એવા અનુષ્ઠાનથી શરીરને નુકશાન થાય, શરીર ગ્લાનિ થાય, જીર્ણ થાય, હાનિ પહોંચે, શરીરમાં કાંઈ દરકાર રહે નહિ. બરાબર છે? શરીરને '**કષ્ટ વ હાનિ પહુંચાનેવાલા...**' એનો અર્થ શું પણ? શરીરની નબળાઈ થાય, ગ્લાનિ થાય ઇ.

મુમુક્ષુ :– અપવાસ કરે...

ઉત્તર :– અપવાસ ઇ એમ નહિ, અપવાસ-બપવાસ નહિ. અપવાસ એટલે આત્મ-ઉપવાસ એમ અપવાસ. આત્મા જ્ઞાન શુદ્ધ સ્વરૂપ એનું અંતર આચરણ, અનુષ્ઠાન એટલે આચરણ, આત્મા અખંડાનંદ પ્રભુ શુદ્ધ આનંદકંદ (છે), એનું અનુષ્ઠાન–અંતરમાં એકાગ્રતાનું આચરણ, એ આત્માને ધર્મરૂપ મુક્તિનું કારણ આત્માને ઉપકારક (છે). એ અનુષ્ઠાન શરીરની દરકાર વિનાનું હોય છે. એટલે શરીરની ક્રિયામાં આ નિમિત્તરૂપે નુકશાનકારક છે. ગ્લાનિ થાય, શરીરની દરકાર ન હોય, ધર્મીને આહાર-પાણી કેમ મળવા, ન મળવા એની સાથે કાંઈ લક્ષ ન હોય એથી શરીરને નુકશાન થાય. અહીં તો આ આત્માને હિતકારક તે આને નુકશાનકારક, આને નુકશાનકારક એ આત્માને હિતકારક, એ અહીં સિદ્ધ કરવું છે. આહા..!

'**ઔર જો ધનાદિક હૈં, વે ભોજનાદિકકે ઉપયોગ દ્વારા ક્ષુધાદિક પીડાઓંકો દૂર કરનેમેં સહાયક હોતે હૈં.**' લક્ષ્મી જે છે ઇ ભોજનાદિક ઉપયોગ દ્વારા ક્ષુધાદિક ટાળવામાં અનુરૂપ થાય, '**અતઃ વે શરીરકે ઉપકારક હૈં.**' લક્ષ્મી આદિથી શરીરનું–આ ધૂળ દુશ્મનનું પોષણ થાય. આત્મા આનંદ સ્વરૂપ, એનાથી શરીર દુશ્મન વિરૂદ્ધ છે. લક્ષ્મી, બાયડી, છોકરા, કુટુંબ, સારા સેવા કરનારા હોય તો શરીરને લાભ થાય. એ નિમિત્તથી વાત છે, હોં! '**શરીરકે ઉપકારક હૈં. કિન્તુ ઉસી ધનકા અર્જનાદિક પાપપૂર્વક હોતા હૈ.**' પણ એ લક્ષ્મી રળવી એ તો એકલું પાપ, પાપ ને પાપ છે. રળવું પાપ, ઉપાર્જવું પાપ, એને ખરચવાનો ભાવ પણ ભાવબંધનું કારણ છે.

મુમુક્ષુ :– રળે નહિ તો ખાય ક્યાંથી?

ઉત્તર :– કોણ રળતો હતો? ધૂળ. ઠીક! હજી તો એને રળવું છે. જુઓ! એકકોર કહે છે, મારે પૈસા મરી ગયા એમ કહે છે એકકોર, અને એકકોર રળવું એને રળવું કહે છે.

મુમુક્ષુ :– ઊંડે ઊંડે તો લક્ષ્મી...

ઉત્તર :– ઊંડે ઊંડે તો લક્ષ્મી બહુ સારી લાગે છે અંદર. ધૂળમાં પણ લક્ષ્મી સારો નથી ન્યાં. ઇ તો અહીં કહે છે કે, જે લક્ષ્મી શરીર આદિને ઉપકારકરૂપે દેખાય, ભોજન-પાણી, આહાર-પાણી, સુવા, ગાદલા-પાણી, મકાન-બકાન મળે એ આત્માને નુકશાનકારક છે. કારણ કે, એની પૈસા રળવાની ચિંતા અને વર્તમાન પૈસા છે એને પાછા વાપરવાનો ભાવ

એ પણ બંધનું જ કારણ છે એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ?

મુમુક્ષુ :- ખાય ક્યાંથી?

ઉત્તર :- શું? કોણ ખાય છે પણ? ખાય છે, ખાય છે કોણ? આહાહા..! અરે..! ભાઈ! એ તો પૈસા આદિ હોય તો શરીરને મળે. પણ શરીર તો દુશ્મન છે. એને લાભ થાય ને આને નુકશાન થાય, આત્માને તો નુકશાન થાય છે. દુશ્મન છે. જડ ને ચૈતન્ય બન્ને વિરોધી તત્ત્વ છે. અહીં એ કહેવું છે ને!

મુમુક્ષુ :- ....

ઉત્તર :- હેરાન કાંઈ કરતું નથી, માને છે મફતનો. સમજાણું કાંઈ? છોકરા ક્યાં રળે છે? છોકરા ખાય છે કે નહિ? બે વર્ષના છોકરા ને બે વર્ષની છોકરીઓ કાંઈ રળવા જાય છે? મળે છે કે નહિ એને?

મુમુક્ષુ :- એના વતી એનો બાપ રળે છે ને?

ઉત્તર :- એ તો પણ એના પુણ્યને લઈને મળે છે ને! બાપ રળે છે, આને પુણ્યને લઈને મળે છે. બાપ તો પાપ કરે છે. રળનાર તો એકલું પાપ કરે છે. પાપથી લક્ષ્મી ઉપાર્જન કરે, પાપ બાંધીને. કહો! હવે એ લક્ષ્મી શરીરને લાભ કરે તો આત્માને નુકશાન કરે છે, એમ કહે છે. અરે..! લક્ષ્મી તરફ લક્ષ જઈને દયા-દાનમાં ખર્ચવું કદાચ (થાય) એ પણ શુભભાવ બંધનું કારણ છે. એ આત્માને નુકશાનનું કારણ છે એમ કહે છે. આહા..! પર ઉપર લક્ષ જાય છે ને એનું? આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- જગતના લોકો કહેતા હોય એના કરતા આપની વાત સાવ જુદી જ છે.

ઉત્તર :- દુનિયા કરતા વીતરાગ માર્ગ જ જુદો છે. સમજાણું કાંઈ?

ભાઈ! આત્મા જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ (છે). આ શરીર માટી ધૂળનો પિંડલો (છે). હવે એને કંઈ ભોજન આદિથી લાભ થયો પણ આત્માને તો એના તરફના લક્ષ ને મમતાથી નુકશાન થયું. સમજાણું કાંઈ? **'શરીરકે ઉપકારક હૈં. કિન્તુ ઉસી ધનકા અર્જનાદિક...'** અર્જનાદિક એટલે ઉપજાવવું, આ રાખવું, આ ખરચવું, સંભાળવું, વ્યાજ ઉપજાવવું, બીજાને દેવું એ બધું **'પાપપૂર્વક હોતા હૈ.'** એનો સ્વામી થાય, લક્ષ્મી લ્યોને બીજાને આપે ત્યાં કહે, મેં આપી, લક્ષ્મી મારી હતી. એ મિથ્યાત્વનું પાપ બંધાય છે. કહો, સમજાણું કાંઈ? લક્ષ્મી તો પર છે, જડ છે, અજીવતત્ત્વ છે. એને પેલો માને કે, મેં આપી, મેં આ કામ કર્યું, જુઓ! આટલા ધર્માદાના મેં ખર્ચ્યાં. એ પોતામાં અજીવનો સ્વામી થાય છે. એને મિથ્યાત્વનું પાપ લાગે છે, મહાન પાપ.

મુમુક્ષુ :- આપવાથી પાપ થાય તો કોણ આપે.

ઉત્તર :- આપવાથી કોણે કીધું પાપ? ઇ મારું છે એમ માને છે કે, મેં આ આપ્યું. એમ માને છે એ મિથ્યાત્વનું પાપ છે. એમ કહ્યું હતું. કહો, સમજાણું આમાં? જડનો એક

રજકણ પણ એનાથી લેવાય નહિ, દીધો દેવાય નહિ, લીધો લેવાય નહિ. છતાં અજ્ઞાની માને કે જુઓ! આ પાંચ, પચ્ચીસ લાખ મળ્યા. બાર મહિને પચાસ હજાર તો અમારે કાયમ ઘરમાથી જાય છે. એનો પોરો હોય એને. સમજાય છે? પણ મૂઢ પચાસ હજાર તારા ક્યાં (હતા)? એ તો જડના હતાં, અજીવના છે, એ તો માટીના છે.

મુમુક્ષુ :– કો'કને વાત કરવી હોય તો કેવી રીતે કરવી?

ઉત્તર :– કરેની વાત કોણ કરે છે અહીંયા? વાતનું ક્યાં કામ છે અહીં. સમજાણું કાંઈ? એ લક્ષ્મીથી શરીરને લાભ દેખાય. આહાર-પાણી મળે, ઊના ફળફળતા પુળીયા શું કહેવાય? ફૂલકા મળે, નોકર સારા હોય આમ સરખાયના, બધું ... મળે, શિરા મળે, પૈસા હોય તો બધું (મળે). પણ એ તો ધૂળને આને આ વેરીને, વેરીને લાભ છે. તને તો નુકશાન (છે). તારું સ્વરૂપનું લક્ષ ચુકી અને જેટલા પર ઉપર લક્ષ જાય એ બધું તને નુકશાનકારક છે, એમ કહે છે. કેમ હશે? ઓહોહો..!

મુમુક્ષુ :– ....

ઉત્તર :– ઇ અહીં નહિ, અહીં કાંઈ નહિ. અહીં તો ધર્મની વાત ચાલે છે. ઇ જાણે કાંઈ પુછીએ. અહીં તો આત્માના ધર્મની વાત ચાલે છે. સમજાય છે કાંઈ? આહાહા..!

અર્જન આદિ શબ્દ છે ને? પૈસા ભેગા કરવા, બાયડી-છોકરાને રાખવા, એને પરણાવવા, એને ઉપજાવવા એ બધું એકલું પાપ, પાપ ને પાપ છે. દુકાને બેસાડવા, એને સંભાળ કરજો, ધ્યાન રાખજો, તમે હવે નિરાંતે (રહેજો), એ બધોય ભાવ પાપ, પાપ ને પાપ. કેમ હશે 'નટુભાઈ'? પછી વકીલાતને પૂછીએ. આહાહા..!

'વ પાપપૂર્વક હોનેસે દુર્ગતિકે દુઃખોંકી પ્રાપ્તિકે લિયે કારણીભૂત હૈ.' એ લક્ષ્મી, કુટુંબ, બૈરા જેને શરીરનું લાભદાયક માને કે, ભઈ આ બધું હોય તો સેવા કરે, માવજત કરે, તો શરીરને ઠીક હોય તો આત્માને લાવી.. પાછળ કહેશે. શિષ્ય પ્રશ્ન કરશે, ભઈ શરીરથી તો કેટલા ઉપકાર થાય છે, તમે આ શું કહો છો? બધું કાઠલું કાઢી નાખવા માગો છો, કાઠલું બધું. **'शरीरमाद्यं खलु धर्मसाधनम्'** સાંભળ! ઇ પછી કહેશે. સમજાણું કાંઈ?

ભાઈ! તારી ચીજ તો પ્રભુ! અખંડ આનંદ શુદ્ધ કંદ આત્મા છે, સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ છે. એનું અંતર સાધન પોતાની અંતરથી એકાગ્રતાથી થાય છે. એકાગ્રતાથી થાય એમાં શરીર-બરીર કાંઈ લાભ કરતું નથી. લક્ષ્મી, શરીર, બધા કુટુંબ, સગવડતા બધી હોય, માણસ એમ કહે ને ભાઈ સગવડતા બધી હોયને તો એય..! ધૂળમાં પણ નથી સાંભળને! બહારની સગવડતા શરીરને નિમિત્ત છે, તને તો નુકશાનકારક છે. કહો 'મોહનભાઈ'! 'પોપટભાઈ'! છ છ છોકરા હોય, આટલા પૈસા હોય, જાવ બાપુજી, જાવ બાપુજી જાવ. અહીં મકાન પચ્ચીસ હજાર કરીને રહ્યાં નિરાંતે લ્યો! પૈસા ધૂળ પણ નથી કહે છે. એ તો બહારના નિમિત્ત (છે), શરીરને માટેના નિમિત્ત થયા. આત્માને શું થયું? આત્માએ તો જેટલો આત્મદ્રવ્યને

છોડી પરદ્રવ્ય ઉપર લક્ષનો આશ્રય જેટલો કર્યો છે બધો આત્માને નુકશાન ને બંધનું જ કારણ છે. સમજાણું કાંઈ? આહા..! જુઓ!

'વ પાપપૂર્વક હોનેસે દુર્ગતિકે દુઃખોંકી પ્રાપ્તિ...' દુર્ગતિ. દુર્ગતિ એટલે આત્માની ગતિ સિવાય બધી દુર્ગતિ છે. પછી સ્વર્ગમાં જાય તો પણ દુર્ગતિ છે અને મનુષ્ય થાય તો પણ દુર્ગતિ છે. બધી દુર્ગતિ (છે). આત્મા જ્ઞાનાનંદ સ્વરૂપ છે એમાં ગતિ શ્રદ્ધા, જ્ઞાન ને રમવું એ એક જ આત્માને લાભદાયક છે, બાકી કોઈ લાભદાયક છે નહિ. કહો, સમજાણું? **'અતઃ વહ જીવકા અહિત યા બુરા કરનેવાલા હૈ.'** એ લક્ષ્મી આદિ પૈસા, કુટુંબ, બાયડી, છોકરા, સારા મકાન, સામ-દામ ને ઠામ એવા જે સાધન એ તો જીવને, અહિત ને ભૂંડુ કરનારા છે.

મુમુક્ષુ :– હોંશે હોંશે કરે છે ને!

ઉત્તર :– હોંશે હોંશે કરે છે, પાપ બાંધે છે ને તેથી કરીને નુકશાન કરે છે. આહાહા..! ભઈ! આ તો દુનિયાથી ઊંધી વાત છે. સમજાણું કાંઈ? જુઓ!

'વહ જીવકા અહિત...' ઇ છોકરા ને દીકરીયું ને એ આબરું ને ઇ કીર્તિ ને મકાન ને પૈસા ને બધું આત્માને દુઃખદાયક ને અહિતના કરનારા નિમિત્ત છે. સમજાણું કાંઈ? **'બુરા કરનેવાલા હૈ. ઇસલિયે યહ સમજ રક્ખો કિ ધનાદિક કે દ્વારા જીવકા લેશમાત્ર ભી ઉપકાર નહીં હો સકતા.'** નક્કી કરો કે એનાથી ઉપકાર નથી તો આત્મા ઉપર લક્ષ એનું જશે. નહિતર એનાથી ઉપકાર (ભાનશે) તો ભેગા કરો તો પછી થાશે એટલે લક્ષ આત્મા ઉપર વિઘ્ન કરશે, ઇ વેરી છે આત્માનો. આહાહા..! છોકરા-બોકરા સારા થાય નિવૃત્તિ મળે કે નહિ? ઇ ના પાડે છે કહે છે. ઇ શરીરને છે. બાપા ન્યાં ચાલો, બાપુજી ન્યાં ચાલો, બાપુજી ન્યાં ચાલો. શું છે? અમે આજીવિકાનું સાધન મોકલશું, જાવ. ત્રણે જણા મરશો ત્યારે ઉપાડવા આવશું. અત્યારે તમતારે રખડો એકલા. તમને પરણાવ્યા, બાયડી, છોકરી કર્યા, બધું કર્યું. તમે ત્યાં રોટલા ખાવ નિરાંતે ને અમે એકલા અહીં ખાઈએ? પેલી ડોશી રાંધે ને અહીં ખાવું એને, લ્યો! કહો, સમજાણું કાંઈ? એની કાકીમા છે ને! ડોશી છે ને ઇ તો. એને કાઢીને બધા એ જુવાન બાયું લહેર કરશે ને પેલા ન્યાં કરે ને પેલા ન્યાં કરે. હેરાન થવા ગયા છે, લ્યો! એય..! એમના 'સુમનભાઈ' હેરાન થવા ગયા છે. મહિને દસ હજારનો પગાર મળે. 'સુમનભાઈ'ને આમ દસ હજાર. આમ બીજાને એમ થઈ જાય કે, 'રામજીભાઈ'નો દિકરો 'સુમનભાઈ'! ઓહોહો..! દસ હજારનો માસિક પગાર. એય..! લ્યો! ધૂળમાં પણ નથી કહે છે. એ લક્ષ્મી આત્માને નુકશાન કરનાર છે. કહો, એના ઉપર લક્ષ જાય નુકશાન કરનાર છે, પાપ છે એકલું. લાખ પેદા કરતો હોય, પાંચ લાખ પેદા કરતો હોય મહિને, એનું લક્ષ ન્યાં છે તો એકલું પાપ બાંધે છે.

મુમુક્ષુ :– ... પૈસા તો પેદા કરે.

ઉત્તર :– કોઈ પેદા કરતું નથી. પાપ પેદા કરે છે. ઇ એને પેદા પેદા ગરી ગયું છે

અંદરથી અને એકકોર કહે, મરી ગઈ લક્ષ્મી, એક વખતે એમ કહેતા હતાં. અંદર ઘુસી ગઈ છે લક્ષ્મી. એ... 'મોહનભાઈ'! આ તો તમારું બધું પોકળ ખુલે છે.

'ઇષ્ટોપદેશ' છે ને! ભગવાન! તું તો આનંદકંદ છો ને પ્રભુ! તારામાં અતીન્દ્રિય આનંદનો સાગર ભર્યો છે, સુખનો સાગર છે ઇ, સુખના સાગરનું સાધન તો તારામાં તારાથી છે. કાંઈ બહારથી સાધન છે નહિ. શરીર-બરીર સારા હોય ને શરીર ને સાધન સારા હોય તને ઉપકાર થાય (એમ) બિલકુલ નહિ, નુકશાન કરનારા બધાય છે. નિમિત્તથી વાત છે હોં! અત્યારે નિમિત્તની વાત છે ને! ત્યાંથી લક્ષ છોડાવવું છે ને એને. લક્ષ છોડાવવું છે. શરીરના જેટલા સાધનો લક્ષ્મી આદિ એનાથી લક્ષ છોડાવી ચૈતન્ય ઉપર લક્ષ કરાવવું છે. મુકને આટલા લપ હવે. આ બધા તને લાભદાયક ધૂળ પણ નથી. જ્યાં જ્યાં લક્ષ કરીશ, છોકરા ઉપર ને બાયડી ઉપર ને દીકરી ઉપર ને ઢીંકણા ઉપર... ભઈ! બધાના સારા છોકરા સારે ઠેકાણે નાખ્યા હોય, વરાવ્યા હોય ને તો આપણને ઠીક રહે. નહિતર તો આપણને ખેદ રહે. મૂઢ છો, કહે છે. એ.. 'મોહનભાઈ'! આ બધી વાતું કરે નવરા થઈને. 'ભગવાનભાઈ'!

દુર્ગતિનું કારણ છે. અહિત ને બુરા કરવાવાળા છે. ભગવાનઆત્માનું લક્ષ છોડી અને જેટલા પરદ્રવ્યમાં તારા આશ્રય ને લક્ષ જાય છે બધું તને અહિત કરનારું છે. સમજાણું કાંઈ? પણ એ લક્ષ્મી આપીને આ દાનમાં જાય પણ એનું લક્ષ ન્યાં છે એટલે પુણ્યબંધનું આત્માને બંધન કરનાર નુકશાન કરનાર છે ઇ પણ. એમ કહે છે અહીં તો. સમજાણું કાંઈ? પૈસા થયા ને એના ઉપર લક્ષ થયું કે આને ખર્ચું, એ પણ શુભરાગ છે. એ બંધનનું કારણ છે, આત્માને નુકશાનનું કારણ છે, જરીએ લાભ નથી. આહાહા..! પૈસા હશે તો મંદિર કરશું, ફલાણું કરશું, ધૂળ કરશું. હવે આ કરને હવે. ઇ તો થાવું હશે તો થાશે. એય..! હવે ઇ તો ક્યાંય વાત રહી.

વ્યવહારીક વાતો એવી છે બધી. બહાર બીજું ને અંદરમાં બીજું. 'ચાવવાના બીજા ને દેખાડવાના બીજા'. હાથીના દાંત બહારના બીજા હોય, ચાવવાના બીજા હોય. એનાથી ચવાય નહિ, (ચાવવામાં) કામ ન આવે. બીજાની વાતું કરે કે, બાપા અહીં કરજો. આ છોકરાને કહે, દેરાસર કરજે સારામાં સારું. 'અમદાવાદ'માં બીજા કરતાં પાંચ લાખનું દેરાસર કરવું જોઈએ. ન્યાં તો એમ કહે. મોઢા આગળ ફલાણું થાય. પહેલેથી માંડે કે, પચાસ હજાર મારે આમ છે ને ઢીકણું છે, ઢીકણું એમ નહિ ચાલે. પૈસાની ઉણપ વાત નહિ સાંભળે, એમ 'રામજીભાઈ' કહેતા, ખબર છે? ઓછા પૈસાની વાત સંભળાવવી નહિ. પૈસા નથી, પૈસા નથી એમ વાત નહિ સંભળાવાય તમારે. 'મલૂપચંદભાઈ' એમ કહે? 'પોપટભાઈ'! પૈસા ઓછા છે એમ 'મલૂપચંદભાઈ'થી ન કહેવાય, એમ કહે છે. 'મોહનભાઈ' કહે છે. આહાહા..! જેટલો આત્માના ચૈતન્યના લક્ષનો આશ્રય છોડી જેટલો પરના પદાર્થ ઉપર લક્ષ જાય છે તે બધું બંધનનું જ કારણ છે. આહાહા..! એ મંદિર ને દેવ-ગુરુ ને શાસ્ત્ર તરફ જેટલું

લક્ષ જાય એ પણ બંધનનું જ, નુકશાનનું જ આત્માને કારણ છે. આ તે વાત કોઈ અજબની વાત છે ને! એમ ઇ કહે છે અંદર.

ભગવાનઆત્મા અબંધસ્વરૂપી સચ્ચિદાનંદ નાથ, અનંત ગુણનો સાગર પ્રભુ આત્મા છે. એના અંતર લક્ષ ને આશ્રય કરીને હિત કરવું જોઈએ. એ હિત કરવું એ આ શરીરને નુકશાન કરનાર થશે અને એના લાભના કારણે તને નુકશાનનું કારણ થશે. આહાહા..! આ તો દુનિયાની પરદ્રવ્યની હોંશું ઉડાવી દે છે, એમ કહે છે, ભાઈ! તારા આત્મા સિવાય પર અનંત દ્રવ્ય ગમે તે હો, લાખ સગવડતા ને મકાન ને આમ ઢગલા પૈસા (હોય), અને એક એક દિ' ની લાખ લાખ, બબ્બે લાખની પેદાશ હોય, કાંઈ મહેનત વિના સહેજે ચાલ્યા આવે. પણ બાપા! તારા લક્ષ ન્યાં જાય છે એ જ બંધન છે. શું છે તને? સમજાણું કાંઈ?

ભગવાનઆત્મા ચૈતન્યની લક્ષ્મી શુદ્ધ પડી છે એમાં પ્રભુ! તારું લક્ષ તો ત્યાં અંદર જોઈએ. એનું લક્ષ છોડીને આ બધા પરલક્ષમાં જાય છે, ભાઈ! તને નુકશાનકારક (છે). શરીરને લાભદાયક તું માન પણ તને તો નુકશાનકારક છે, આમ વાત છે. આહાહા..! વીતરાગી સંતોની વાત આ છે, ભાઈ! સમજાય છે? **'ઇસલિયે યહ સમજ રક્ખો કિ ધનાદિકકે દ્વારા જીવકા લેશમાત્ર ભી ઉપકાર નહીં હો સકતા.'** પચાસ લાખ, કરોડ, પાંચ કરોડ ભેગા થયા મંદિર બનાવશું, જરીએ એનાથી આત્માને લાભ નહિ થાય, એમ કહે છે.

મુમુક્ષુ :– ... કોઈ બનાવશે નહિ.

ઉત્તર :– બનાવે છે કોણ તે બનાવશે નહિ? એય..! બે ધારી તલવાર છે, બે ધારી. આહા..! બનાવે છે કોણ? રજકણોની પુદ્‌ગલની પર્યાય તે ક્ષણે થવાની હોય તેની તે થાય છે. શું ત્યાં 'મૂલપચંદભાઈ'નો ભાવ કામ કરે છે? એય..! જગતના તત્ત્વો અજીવ પરમાણુના સ્કંધ છે. એ પલટતા પ્રવાહે આવતા જ્યાં ખડકાવાના તે ખડકાવાના કાળે જ ખડકાવાના. એમાં બીજો કોઈ ઇન્દ્ર, નરેન્દ્ર, જિનેન્દ્ર એનો કર્તા છે નહિ. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? આહા..! એને ઘરે મંદિર થાય છે ને? એ ત્રીસ હજારનું થાય છે ને ન્યાં? કોણ કરે? ભાઈ! તને ખબર નથી.

મુમુક્ષુ :– પૈસાવાળા કરે.

ઉત્તર :– પૈસાવાળો કોણ કરે? ધૂળ કરે. પૈસો પૈસામાં જાય, મકાન મકાનમાં થાય, પૈસાથી મકાન થાતા હશે? એક દ્રવ્યથી બીજા દ્રવ્યનું થાતું હશે? આહાહા..! આ તો આ બધી જગતથી ઊંધી વાત છે, ભાઈ! સમજાણું કાંઈ? એ માટે સમજ રાખો, ધ્યાન રાખો કે ધનાદિ, ધન, લક્ષ્મી, કુટુંબ, સારા દીકરા થયા ને બધું આ થયું ને ધૂળ થઈ ને મકાન સારા થયા ને બારી-બારણા ને હવા-પાણી ને સરખા રહેશે ને શરીરની સ્વચ્છતા રહે. એવે ઠેકાણે મકાન ડુંગર ઉપર બનાવે છે, ભાઈ! લ્યો! સારામાં સારી જગ્યા ત્યાં ઊંચે બનાવે છે, લ્યો! સમજાય છે? અને હવા-પાણી રહે ને આરોગ્ય હોય તો બધું ઠીક પડે. ધૂળમાં

પણ નથી ઠીક, સાંભળને! જેટલા લક્ષ પર ઉપર જાય તેટલો તારો સ્વઆશ્રય નાશ થાય છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! 'કાન્તિભાઈ'! કઈ જાતની વાત આ? વીતરાગની આવી વાત હશે? આવી વાત વીતરાગની લોકોએ સાંભળી નથી. બાપા! તારું તત્ત્વ ભિન્ન છે, પ્રભુ! આ રજકણો આ શરીરના, માટીના આવીને પડ્યા એ તારા નથી. અને એને બહારના નિમિત્તથી કાંઈ નીરોગતા, રોગતા થાય એમાં તને શું લાભ છે? આહાહા..! દૃષ્ટિનો મોટો ફેર.

'ઉસકા ઉપકારક તો ધર્મ હી હૈ.' લ્યો! આત્માનો ઉપકારક તો એક ધર્મ છે. ભગવાન શુદ્ધ આનંદ સાગર ચૈતન્યના પૂર જે પડ્યો છે આત્મા, એની અંતરમાં એકાગ્રતા સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્રની એકાગ્રતા, એ જ આત્માને ઉપકારક ને લાભદાયક છે, બાકી કોઈ આત્માને ઉપકારક છે નહિ. પેલો શુભભાવ થાય તે ઉપકારક નથી એમ કીધું ભાઈ એમાં. સમજાણું કાંઈ? ઇ કહેશે, શુભભાવ રહે, એનાથી પુણ્ય બંધાય, શરીરને ઉપકાર થાય. એટલે શરીર કાંઈ ઠીક મળશે. ઇ પછી કહેશે. તારા આત્માને કંઈ લાભ નથી. આહાહા..! સમજાય છે કાંઈ? ભગવાનઆત્મા એ પુણ્ય ને પાપના પરિણામથી પણ જીવને તો નુકશાન જ છે. શુદ્ધ અનાકુળ ચૈતન્યમૂર્તિ આનંદનો કંદ પ્રભુ સચ્ચિદાનંદ, જ્યાં સુધી આત્મજ્ઞાન ન કરે ત્યાં સુધી એને બધા ભાવો નુકશાનનું જ કારણ છે. એક આત્મજ્ઞાન, આત્મદર્શન, આત્મશાંતિ એક જ જીવને ઉપકારક છે. બાકી પુણ્યનો વિકલ્પ, શરીર, લક્ષ્મી કોઈ જીવને ઉપકારક છે નહિ. આહાહા..! સમજાય છે?

'ઉસીકા અનુષ્ઠાન કરના ચાહિએ.' જુઓ! એનું અનુષ્ઠાન કરવું જોઈએ, ભાઈ! આત્મા મહાન પદાર્થ છે ને પ્રભુ! તારા પદાર્થમાં શું ભર્યું છે એ તને ખબર નથી. શાંતિ પૂર્ણ પડી છે, અનંત આનંદ છે, ભાઈ! એવો તું આત્મા છો. એ પુણ્ય ને પાપ, શરીર તું તે નથી. જેમાં નથી તું તેમાંથી તને ઉપકાર કેમ થાય? જેમાં નથી તું–પુણ્ય-પાપના પરિણામમાં, શરીરમાં, લક્ષ્મીમાં, છોકરામાં જેમાં નથી તું તેનાથી તને ઉપકાર કેમ થાય? સમજાણું કાંઈ? જેમાં નથી તું તેના લક્ષ કરવાથી તને નુકશાન, નુકશાન અલાભ છે. આહાહા..! આ તો બધું ઊડી જાય છે. આ બાયડી-છોકરા સારા થયા, છોકરા સારા થયા ને હરખ થયા ને.. 'ચીમનભાઈ'!

મુમુક્ષુ :– ...

ઉત્તર :– પાકી થતી નથી. એણે કોઈ દિ' નથી કરી. આ ઉડાવ વાત બહારની... બહારની... બહારની... એ ઉડાવની સાંભળીને ઉડાવની વાતું એ આડે અંતરમાં શું ચીજ છે. એનું માહાત્મ્ય, એનો મહિમા આવ્યો નથી. વીજળીના ઝબકારા જેવા સંયોગો, એ સંયોગમાં જ એની અંદરમાં કાંઈક... કાંઈક... કાંઈક આને લઈને, કાંઈક આને લઈને લાભ, એવી અનાદિથી એની માન્યતા પડી છે. પણ ભગવાનઆત્મા શુદ્ધ ચિદાનંદની મૂર્તિ છે. મારો સ્વઆશ્રય ભાવ એક જ મને ઉપકારક છે. એવો એણે અનંતકાળમાં યથાર્થપણે નિર્ણય

કર્યો નથી. એનો અભ્યાસ જ નથી, એ અભ્યાસ જ પરનો આખો થઈ ગયો છે. આહાહા..! શરીરમાં જરીક ભોગનું સુખ મળે તો તો કહે છે કે, કદાચ એ શરીરને ઠીક, પણ તારા આત્માને તો નુકશાનકારક છે. આહાહા..! સમજાણું કાંઈ? આ તો વીતરાગની વાતું છે, ભાઈ! ત્યારે હવે શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે. આ એક શ્લોક પહેલો કહે છે.

दोहा - आतम हित जो करत है, सो तनको अपकार।
जो तनका हित करत है, सो जियको अपकार।।१९।।

'આતમ હિત જો કરત હૈ, સો તનકો અપકાર' એ તનને–શરીરને નુકશાન કરનારા છે. આત્માનું હિત અંતર દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર આત્માનું હિતના કરનાર છે. ઇ શરીરને લાભ કરતા નથી. એટલી વાત ત્યાં અપકારમાં લેવી. સમજાણું? શરીર ઉપર લક્ષ નહિ રહે, શરીરનું થવાનું હશે એ થશે, પરદ્રવ્યનું થવાનું હોય થશે, મારા દ્રવ્યનો લાભ લઉંને! પરદ્રવ્યને માટે મને કાંઈ છે નહિ.

'જો તનકા હિત કરત હૈ, સો જિયકો અપકાર' લ્યો! જે શરીરને માટે અનુકૂળ દેખાય પૈસા, લાડવા, દાળ-ભાત, સ્ત્રી, કુટુંબ, સેવા, માવજત કરનારા ખમ્મા, ખમ્મા.. સમજાણું? સેવા કરનારા. જુઓ! આમ જુઓ! ક્યાં ગયા? 'કાન્તિભાઈ'! આ સેવા કરનારા કેવા હોય? લ્યોને 'વિરજીભાઈ'ની કેવી સેવા કરતા હતા? તો એને આત્માને લાભ ખરો કે નહિ જરીયે? નહિ. આ બિચારા ઊભી ઊભી આમ કામ સેવા કરે બૈરાઓ બિચારાઓ, દીકરીને પેઠે કામ કરતા. ઓહોહો..! દીકરી કામ ન કરે એવું. બાપુજીનું શરીર લુવે, સુતા ને સુતા પેશાબ, ઝાડા સાફ કરે, એની મેળાએ સાફ કરે. કહે છે કે એમાં શરીરને ભલે ઠીક હો પણ આત્માને તો એના તરફનું લક્ષ છે એટલું નુકશાનકારક છે. આરે! આરે! ભારે વાત.

મુમુક્ષુ :– ...

ઉત્તર :– આ કર્યા વિના એનો છૂટકારો નથી ક્યાંય. મરી જાય. દુનિયા એને બીજી રીતે અવળે રસ્તે ચડાવી દે. આ માર્ગ વિના એનો ઉદ્ધાર નથી. ભગવાન સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ત્રિલોકનાથ વીતરાગે કહેલો સત્ સરળ માર્ગ આ એક જ છે. સ્વદ્રવ્યનો આશ્રય કરવો, પરદ્રવ્યનો આશ્રય, લક્ષ છોડવું. એ વિના તને લાભ છે નહિ એમ કહે છે અહીં મૂળ તો. હવે શિષ્યનો પ્રશ્ન છે, હોં!

'અથવા કાયકા હિત સોચા જાતા હૈ,...' મહારાજા! સાંભળો! હું શરીરની કાંઈક વાત કરું, શિષ્ય કહે છે તમે તો કાઢી જ નાખ્યું બધું. **'અર્થાત્ કાયકે દ્વારા હોનેવાલે ઉપકારકા વિચાર કિયા જાતા હૈ.'** શિષ્ય કહે છે, સાંભળો મહારાજા! હોં! જરીક વાત તો સાંભળો મારી, અમે કહીએ છીએ એકદમ કાઢી નાખો છો, કાઢી નાખો છો, કાઢી જ નાખો છો બધું. **'દેખિયે કહા જાતા હૈ કિ 'શરીરમાદ્યં ખલુ ધર્મસાધનમ્'...'** શરીર એ ધર્મનું સાધન

છે અને શરીર ને લક્ષ્મી સાધન પરંપરા બધું આત્માને લાભનું કારક છે, થઈ ગયું. શિષ્ય કહે છે, એ પ્રશ્ન કરે છો, હોં!

મુમુક્ષુ :– ...

ઉત્તર :– હવે સાંભળે તો ખરો ને પણ બધું. શું કરે? નાખે જ્યાં-ત્યાં ઊંધા લાકડા તે. '**શરીર ધર્મ-સેવનકા મુખ્ય સાધન-સહારા હૈ.**' મહારાજ! તમે એટલું બધું કાઢી નાખો છો પણ આ દુનિયામાં કહેવાય છે કે 'શરીરે સુખી તે સુખી સર્વ વાતે' એ તો આમણે ગોખી રાખ્યું છે. ખોટે ખોટા સૂત્ર. શિષ્યે અહીં ઇ માંડી છે હોં! કે, અમે તો એમ સાંભળીએ છીએ કે, શરીરે સુખી તે સુખી સર્વ વાતે. મૂઢ છો. આવું ક્યાંથી કાઢ્યું? શરીરને સુખ એમાં તને શું છે? સુખ એટલે શરીરમાં નીરોગતામાં તને શું છે? નીરોગતાથી આત્માને બિલકુલ લાભ નથી. પણ નીરોગતા છે એનું લક્ષ જતાં તને એકલું પાપ જ બંધાય છે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :– ગોખી રાખ્યું છે અને બધું ગળ્યું સાકર જેવું લાગે છે.

ઉત્તર :– તમે વધારે કહ્યું. વાત તો ગળી સાકર જેવી લાગે. છે તો એવું. કહો, સમજાણું? શરીર, ધર્મ, સેવનનું મુખ્ય સાધન (છે). શરીર સારું ન હોય તો મહારાજ, તમે ધર્મ-બર્મ કરો. એં..એં.. થાતા હોય, ... નીકળતા હોય, બેસાય નહિ, કડું તૂટતી હોય, ભાંગતી હોય અને એકસો પાંચ પાંચ ડીગ્રી તાવ હોય, છ છ ડીગ્રી તાવ હોય, ધમધમાટ હોય. તમે કહો કે શરીર ધર્મનું સાધન નથી. પણ આ ધર્મ આવું શરીર હોય તો ધર્મ થાય. એ વિના થાતી હશે સામાયિક? કહો. અરે..! શરીરમાં છ છ ડીગ્રીના તાવ વખતે પણ ધ્યાન કરનાર આત્માનું ધ્યાન કરીને શાંતિને વેદતા હોય છે. તારે એને ઘરે શું કામ છે ત્યાં? સમજાણું કાંઈ? શરીરમાં એકસો છ છ ડીગ્રીનો તાવ, સાત સાત ડીગ્રીનો તાવ. એને ઘરે રહ્યું જડ, મને ક્યાં સ્પર્શે છે? પોતે ભલે સુતો હોય, બેસાય નહિ તો. સમજાય છે? આત્મા અંદરથી જુદો પાડીને લક્ષ કરીને વેદન કરે. શરીર ક્યાં એને નુકશાન કરે છે? સમજાણું કાંઈ?

આ મુનિ મહારાજ મહા દિગંબર સંતો જંગલમાં વસતા હોય, આ વીંછીના કરડ હોય, એક કોર અહીંથી ઉતરે, એકસાથે પાંચ, દસ, વીસ નિકળ્યા હોય. ધ્યાનમાં બેઠા હોય ને વીંછી કરડ્યા હોય ને આમ... ન્યાં ક્યાં ડૉક્ટર બેઠા હતા તરત ન્યાં? પાટા-પીંડી કરો ને કાપી નાંખો, એને જ્યાં એટલું કરડ્યું છે ને ત્યાં ફલાણું છે. ફડાક! અહો! આવી પીડા નરકમાં અનંતવાર સંયોગે મળી. અમે સંયોગી ચીજમાં નથી. અમે જ્યાં છીએ ત્યાં સંયોગ અડતા નથી. એવી અંતર દૃષ્ટિ ફેરવી મીટ માંડીને અંદર આનંદમાં પડ્યા હોય છે. વીંછી કરડમાં! આ તો વીંછી કરડે તો રાડ નાખી જાય. હાય! હાય! હાય! (કરે). હવે સાંભળને એ તો જડની દશા થઈ.

મુમુક્ષુ :– ...

ઉત્તર :– એ નિમિત્ત થયું નથી, એ તો પોતે કર્યું ત્યારે કહેવાય. નિમિત્ત ક્યાં વાત

છે? આ તો કહેવું છે કે, આવા વખતે પણ આવી પીડા (હોય)... અહીં તો હજી બે ડીગ્રી કાઢીએ, ૯૮-૯૯-૧૦૦ આવે ત્યાં ઉં..ઉં..ઉ.. કર્યા કરે. વાણીયા વેવલા. એ... 'નટુભાઈ'! 'મૂળજીભાઈ'નો દાખલો આપતા. 'મૂળજીભાઈ'નો હોં! છેલ્લે એણે બહાદુરી કરી. 'મૂળજીભાઈ' હતાં ને? પહેલા એક ફેરી ગયા હતા ત્યારે નવ્વાણું, સાડી નવ્વાણું (તાવ હતો). ગૃહસ્થ માણસ. ઘણા લાખો તો (સંવત) ૧૯૭૬ની સાલમાં લાવેલા. લાખ કેટલા? પંદર લાખ, સોળ લાખ, ચૌદ લાખ જેટલા. તે દિ' તો ગૃહસ્થ ઇ વધારે હતા, હોં! જરીક તાવ આવે ત્યાં ઉં..ઉં.. કરે. પણ શું છે? બૈરાં કહે કે આ તો પણ એક સાડી નવ્વાણું હોય તો એં..એ... કરે છે. પણ મરતા એણે ભડદાર કરી, હોં! મરતા પીડા ઉપડી. આ શું કહેવાય ઇ? બોલાવો 'લાલભાઈ'ને. પેલા કહે, ડૉક્ટરને બોલાવો. પૈસાવાળા માણસ. ડૉક્ટરને બોલાવો. આ કહે, 'લાલભાઈ'ને બોલાવો. સવારે બોલાવીને કીધું. ત્યાં તો ઠીક થઈ ગયું. બપોરે પાછુ ઉપડ્યું. પેલા કહે, બોલાવો ડૉક્ટરને. આ કહે, બોલાવો 'લાલભાઈ'ને. 'લાલભાઈ'એ સંભળાવવા માંડ્યું, અરે..! 'મૂળજીભાઈ'! આ શરીરનો રોગ થાય એ આત્મા દેખે છે. આત્મા એનો શરીરનો જાણનાર છે, આત્મામાં રોગ નથી. આત્મા તેનો જાણનાર છે. શરીરના રોગ,.. કાયાનો ધર્મ જીવપદમાં જણાય છે. ઇ શરીરનો રોગ જણાય છે. 'મૂળજીભાઈ' કહે છે, શરીરનો રોગ આત્મા જાણે? કે આત્મા પોતાને જાણે? પરને જાણે? એય..! આ તો 'મૂળજીભાઈ'ની વાત કરી. એનો તો અભ્યાસ ઘણા વર્ષનો. એ જુદી વાત છે. 'વિરજીભાઈ'ની લાઈન જુદી, એને તો ઘણા વર્ષનો અભ્યાસ. એ તો જુદી જાતનો માણસ હતો.

મુમુક્ષુ :– ....

ઉત્તર :– આ તો બસ ઇ ... રાડુ પાડે એની.

મુમુક્ષુ :– 'ભાનુભાઈ' ગુજરી ગયા ત્યારે ...

ઉત્તર :– હા, 'ભાનુભાઈ' વખતે બધાએ હિંમત રાખી હતી. આમ ૨૮ વર્ષનો જુવાન છોકરો, બે વર્ષના પરણેતરે (ગુજરી ગયો તો પણ) સમાધાન, સમાધાન. સ્થિતિ પૂરી થાય વખતે ચાલ્યો જાય છે. પેલા '...બેન' કહે, આ પણ ચાલ્યો. સ્થિતિ પૂરી થાય ત્યાં જાશે, રોવાનું નહિ એં.. એં.. કરીને. 'સહજાનંદી શુદ્ધ સ્વરૂપી' મડદુ ઉપાડીને લઈ જાય છે. ૨૮ વર્ષનો જુવાન. મોટા વીસ લાખમાં પરણેલો. બે વર્ષની પરણેલી બાય. હવે થાય છે તો શું છે તારે? સમજાણું કાંઈ? મરતા આ એક શબ્દ એનો આકરો, હોં! ભાઈએ કીધું હતું. પેલા 'રજનીભાઈ'એ. છે ને બેરિસ્ટર? 'મૂળજીભાઈ'ના દીકરા બેરિસ્ટર છે. બાપુજી છેલ્લે આમ બોલ્યા હતાં, રોગ દેખે આત્મા? આત્મા રોગને જાણે? ન્યાં લક્ષ કરે કે, અહીં રોગ છે ને રોગ છે એને હું જાણું એમ લક્ષ કરે? આહાહા..! એટલું જોર તો કર્યું. સમજાણું કાંઈ? આત્મા આત્માને જાણનાર છે. જડને જાણવા ઉપર લક્ષ રાખે? ત્યાં રાખે? અહીં રોગ છે ને અહીં રોગ છે ને હું જાણું છું, હવે મારે સહન કરવું. એમ રાખીને કરે? સમજાણું કાંઈ?

આત્મા.. આહાહા..! હું પોતે જ પોતાને જાણનાર (છું). એમાં પણ સમળ-વિમળ અવસ્થાને પણ નહિ, ભેદ નહિ, ભેદ નહિ, ભેદ નહિ. જાણનાર-દેખનાર, જાણનાર-દેખનાર સ્વને, હોં! જાવ છૂટી ગયા. સમજાણું કાંઈ? એને પછી જન્મ-મરણ ન હોય, હોય તો એકાદ બે હોય. આવી સ્થિતિ ઉત્પન્ન કરવી જોઈએ. એમાં આત્માને પરવસ્તુ કાંઈ લાભદાયક છે નહિ.

આ શિષ્ય કહે છે મહારાજ! ધર્મ સેવનનું સાધન. **'ઇતના હી નહીં, ઉસમેં યદિ રોગાદિક હો જાતે હૈં, તો ઉનકે દૂર કરનેકે લિયે પ્રયત્ન ભી કિયે જાતે હૈં.'** સાધન પણ છે, સાધન નથી એમ નહિ. ધ્યાનનું કહેશે વધારે તો. સમજાણું? **'કાયકે રોગાદિક અપાયોંકા દૂર કિયા જાના મુશ્કિલ ભી નહીં હૈ,...'** પાછુ બહુ તમે એમ કહેતા હો કે શરીરમાં રોગ આવે ને એને નુકશાન ટળી ન શકે, એમ નહિ. ધ્યાનથી રોગ મટી જાય છે. આત્માને આમ લાભ થાય ને આમ પણ લાભ થાય. જુઓ! એ લીધા છે. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :– ....

ઉત્તર :– એ તો ભાઈ સિદ્ધ કરવું છે ને! **'કાયકે રાગાદિક અપાયોંકા દૂર કિયા જાના મુશ્કિલ ભી નહીં હૈ, કારણ કિ ધ્યાનકે દ્વારા વહ (રોગાદિકકા દૂર કિયા જાના) આસાનીસે કર દિયા જાતા હૈ,...'** અંતરમાં જ્ઞાનનું ધ્યાન કર્યું, રોગ પણ મટી જાય એને કારણે. પેલા પુણ્ય-બુણ્ય બંધાય જાય ને (તો) રોગ પણ ઘટી જાય. આત્માનો તો લાભ થઈ જાય પણ રોગ પણ ઘટી જાય, એમ શિષ્ય કહે છે. સમજાણું કાંઈ? એ.. 'શુકનચંદજી'! જુઓ! કેવા પ્રશ્ન કરે છે?

આ આત્મા... આત્મા... આત્મા... આત્મા... અંદર જ્યાં શુદ્ધ ચૈતન્યની સરાણે ચડ્યો ત્યાં તો શુદ્ધતા તો વધે પણ કહે છે કે, કંઈક રાગાદિ બહાર પુણ્ય બંધાય જાય શરીરમાં નીરોગતા થઈ જાય, ધ્યાનથી બન્ને ફળ થાય. સમજાણું કાંઈ? શિષ્યનો પ્રશ્ન ધ્યાનમાંથી કાઢ્યો, હોં! ધ્યાનના ફળમાંથી કાઢ્યું, લક્ષ્મીમાંથી નહી, ફલાણામાંથી નહિ. હવે સાંભળ, સાંભળ! એને નુકશાન કરનાર છે ને. આત્માનું અનુષ્ઠાન શરીરને નુકશાન કરનાર છે. ના ના. આત્માનું ધ્યાન કરે તો આત્માને પણ લાભ થાય અને એમાં શરીરને પણ લાભ થાય, નીરોગતા થાય. પુણ્ય બંધાય જાય શુભરાગથી તો નીરોગતા થાય, સ્વસ્થતા રહે, ધ્યાનના બે લાભ. શરીરને લાભ કરે. એમ શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે. **'આસાનીસે કર દિયા જાતા હૈ,...'** એમ સહેજે. આત્માની અંતર એકાગ્ર થતાં એવું કોઈ પુણ્ય બંધાય જાય, અંદર રોગ મટી જાય, લ્યો! શરીરમાં રોગ ઘટી જાય, નીરોગતા થઈ જાય, બન્નેને લાભ થાય.

મુમુક્ષુ :– ...

ઉત્તર :– હા, આસાનીથી. અહીંયાં તો ધ્યાન લાગુ પડી જાય એવું કે આમ પુણ્ય બંધાય જાય, શરીર નીરોગ થઈ જાય. તરતને તરત કોઈ પુણ્ય બંધાય જાય ને શાતાનો ઉદય આવે તો રોગ મટી જાય.

'જૈસા કિ તત્ત્વાનુશાસનમેં કહા હૈ - 'યત્રાદિકં ફલં કિંચિત્.'' જુઓ! **'જો ઇસ લોક સમ્બન્ધી ફલ હૈં, યા જો કુછ પરલોક સમ્બન્ધી ફલ હૈં, ઉન દોનોં હી ફલોંકા પ્રધાન કારણ ધ્યાન હી હૈ.'** લ્યો! 'તત્ત્વાનુશાસન'માં કીધું છે, કહે છે. આ લોકનું પણ ફળ મળે, પુણ્ય આદિ શરીર નીરોગતા થાય અને આત્માને શાંતિ (મળે). અંદરના ધર્મધ્યાને બન્ને મળે, બન્ને મળે. **'મતલબ યહ હૈ કિ 'झाणस्स ण दुल्लहं किं पीति च' ધ્યાનકે લિયે કોઈ ભી વ કુછ ભી દુર્લભ નહીં હૈ,...'** પેલો શિષ્ય કહે છે. **'ધ્યાનસે સબ કુછ મિલ સકતા હૈ. ઇસ વિષયમેં આચાર્ય નિષેધ કરતે હૈં, કિ ધ્યાનકે દ્વારા કાયકા ઉપકાર નહીં ચિંતવન કરના ચાહિયે.'** મૂઢ! શરીરને ઠીક રહે એ ચિંતવન કરીશ નહિ. એ તો એની મેળાએ થાવું હોય એ થાશે. આત્માનું ધ્યાન કર, આત્માનું. આહા..! કાયામાં ઠીક થશે એ હવે મુકી દે.

जो इस लोक सम्बन्धी फल हैं, या जो कुछ परलोक सम्बन्धी फल हैं, उन दोनों ही फलोंका प्रधान कारण ध्यान ही है। मतलब यह है कि `झाणस्स ण दुल्लहं किं पीति च' ध्यानके लिये कोई भी व कुछ भी दुर्लभ नहीं है, ध्यानसे सब कुछ मिल सकता है। इस विषयमें आचार्य निषेध करते हैं, कि ध्यानके द्वारा कायका उपकार नहीं चिंतवन करना चाहिये-

इतश्चिन्तामणिर्दिव्य, इतः पिण्याकखण्डकम्।
ध्यानेन चेदुभे लभ्ये, क्वाद्रियन्तां विवेकिनः।।२०।।

अर्थ :- इसी ध्यानसे दिव्य चिंतामणि मिल सकता है, इसीसे खलीके टुकड़े भी मिल सकते हैं। जब कि ध्यानके द्वारा दोनों मिल सकते हैं, तब विवेकी लोग किस ओर आदरबुद्धि करेंगे?

विशदार्थ :- एक तरफ तो देवाधिष्ठित चिन्तित अर्थको देनेवाला चिन्तामणि और दूसरी ओर बुरा व छोटासा खलीका टुकड़ा, ये दोनों भी यदि ध्यानके द्वारा अवश्य मिल जाते हैं, तो कहो, दोनोंमेंसे किसीकी ओर विवेकी लोभके नाश करनेके विचार करनेमें चतुर-पुरुष आदर करेंगे? इसलिये इसलोक सम्बन्धी फल कायकी नीरोगता आदिकी अभिलाषाको छोड़कर परलोक सम्बन्धी फलकी सिद्धि-प्राप्तिके लिये ही आत्माका ध्यान करना चाहिये। कहा भी है कि, `यद् ध्यानं रौद्रमार्तं वा.'।।२०।।

`वह सब रौद्रध्यान या आर्तध्यान है, जो इसलोक सम्बन्धी फलके चाहनेवालेको होता है। इसलिये रौद्र व आर्तध्यानको छोड़कर धर्मध्यान व शुक्लध्यानकी उपासना करनी चाहिये।'

दोहा - इत चिंतामणि है महत, उत खल टूक असार।
ध्यान उभय यदि देत बुध, किसको मानत सार।।२०।।

इतश्चिन्तामणिर्दिव्य, इतः पिण्याकखण्डकम्।
ध्यानेन चेदुभे लभ्ये, क्वाद्रियन्तां विवेकिनः।।२०।।

અર્થ :– 'ઇસી ધ્યાનસે દિવ્ય ચિંતામણિ મિલ સકતા હૈ,...' શું કહે છે? જેના ધ્યાનથી દિવ્ય ચિંતામણિ પરમાત્મા શાંતિ મળે છે. **'ઇસીસે ખલીકે ટુકડે ભી મિલ સકતે હૈં.'** એક ખળનો ટુકડો મળે. **'જબ કિ ધ્યાનકે દ્વારા દોનોં મિલ સકતે હૈં, તબ વિવેકી લોગ કિસ ઓર આદરબુદ્ધિ કરેંગે?'** ન્યાં લક્ષ રાખશે, કે મને આમ થઈ જશે, શરીર આવું મળ્યું, ધ્યાન કરું, ધર્મધ્યાન કરું તો મને શરીર નીરોગ થાશે, ન્યાં લક્ષ રાખવું છે એને? ચિંતા ન્યાં કરવી છે? આ ક્યાં મંડ્યો વળી પાછો? સમજાણું કાંઈ?

આત્મા જ્ઞાનાનંદ શુદ્ધ સ્વરૂપ (છે) એનો આશ્રય કરને! એનો આશ્રય કરતાં થવું હશે એ સહેજે થશે. પણ આશા કરવી? ચિંતામણિ રત્ન જેનાથી મળે એનાથી ચિંતામણિને ઇચ્છે કે, એ મને ખોળનો ટુકડો આપજો. ચિંતામણિ મળી કહે છે, ચિંતામણિ દેવ અધિષ્ઠિત. પછી શું કરે? એક ખોળનો ટુકડો લાવજો. પણ એ મગાય નહિ આની પાસે. ચિંતામણિ પાસે તો એમ કહે કે, લાવ લાખ મહેલ બનાવ. અને હિંડોળા હિંચકા નાખો, સોનાના સાકળું નાખો, આ કરો, આવું કરું એની પાસે એમ હોય ચિંતામણિ પાસે. ચિંતામણિ પાસે ખોળનો ટુકડો મગાતો હશે? મૂર્ખ છો?

એમ ભગવાનઆત્મા પુણ્ય-પાપના રાગ રહિત વસ્તુ છે તેના ધ્યાનમાં ચિંતામણિ–આત્માની શાંતિ પ્રાપ્ત થાય. એની માગણી કરને! એમાં મારી નીરોગતા થાય ને આ થાય ને આ ક્યાં મૂર્ખાઈ કરી તેં? એમ કહે છે. સમજાણું કાંઈ? **'ઇસી ધ્યાનસે દિવ્ય ચિંતામણિ મિલ સકતા હૈ, ઇસીસે ખલીકે ટુકડે ભી મિલ સકતે હૈં. જબ કિ ધ્યાનકે દ્વારા દોનોં મિલ સકતે હૈં, તબ વિવેકી લોગ કિસ ઓર આદરબુદ્ધિ કરેંગે?'** કોના ઉપર ધ્યાન રાખે? ચિંતામણિ ઉપર કે ટુકડા ઉપર? આહા..!

વિશદાર્થ :– 'એક તરફ તો દેવાધિષ્ઠિત ચિન્તિત અર્થકો દેનેવાલા ચિન્તામણિ...' લ્યો! પત્થર મળ્યો એક. **'ઔર દૂસરી ઓર બુરા વ છોટાસા ખલીકા ટુકડા,...'** બુરા ને છોટા પાછો, સડેલો, જુનો ખોળનો ટુકડો. જુનો થયેલો હોય, જુનો. ખોરો અને પાછો બુરો. **'યે દોનોં ભી યદિ ધ્યાનકે દ્વારા અવશ્ય મિલ જાતે હૈં, તો કહો, દોનોંમેંસે કિસકી ઓર વિવેકી લોભકે નાશ કરનેકે વિચાર કરનેમેં ચતુર-પુરુષ આદર કરેંગે?'** કિસકી ઓર વિવેકી લોભકે નાશ કરનેકે વિચાર કરનેમેં ચતુર-પુરુષ કોનો આદર કરશે? કહે છે. અજ્ઞાની ભલે બીજું માને. વિવેકી, લોભના નાશ કરવાવાળા વિચાર કરવામાં ચતુર પાછા. વિચાર કરવામાં ડાહ્યો, એ

પુરુષ કોનો આદર કરે? ચિંતામણિનો આદર કરે કે એનો કરે? ચિંતામણિ ચૈતન્ય ચિંતામણિ છે.

ચિંતામણિ ભગવાનઆત્મા ચૈતન્ય આનંદકંદ ચિંતામણિ (છે). જેટલી એકાગ્રતા થાય એટલું શાંતિનું ફળ તરત રોકડીયું મળે એવું છે. સમજાણું કાંઈ? ભગવાનઆત્મા પૂર્ણ આનંદથી પડ્યો છે. ચૈતન્ય આનંદ, ચૈતન્ય ચમત્કાર, આનંદનો ચમત્કાર! પરથી ખસીને જેટલો આત્માના આનંદમાં એકાગ્ર આવ્યો એટલું તાત્કાલીક શાંતિ ને આનંદનું ફળ મળે એવો ચિંતામણિ આત્મા છે. કહો, સમજાણું કાંઈ?

મુમુક્ષુ :- પેલો ચિંતામણિ તરત જ ખ્યાલમાં આવે છે....

ઉત્તર :- આ નથી, એને માહાત્મ્ય આવતું નથી. હું આવડો! એ પથરાની કિંમત લાગે પણ પથરાની કિંમત કરનારો કેવો કિંમતી છે? ભગવાન જાણે. હું આવડો મોટો, હું આવડો મોટો! આહાહા..! લક્ષ જ એનું વર્તમાન પર્યાય અને રાગ ઉપર છે અને સંયોગ ઉપર છે. પણ પર્યાયના અંશની પાછળ ભગવાન મોટો બિરાજે છે, સચ્ચિદાનંદ પ્રભુ પોતે જ ધ્રુવ સ્વરૂપ છે. આહા..! એના શરણમાં એને માહાત્મ્ય લાગ્યા વિના આશ્રય લે નહિ.

કહે છે કે, જેને આવો આશ્રય મળ્યો, જે ચિંતે તેટલું થાય. પેલા ચિંતામણિમાં ચિંતે એટલું બહાર મળે. આમાં પણ ભગવાનઆત્મા જેટલો એકાગ્ર થાય તેટલી શાંતિ તત્કાળ મળે છે. આહાહા..! ભગવાન અતીન્દ્રિય આનંદનો સાગર છે. સુખનો સાગર, નહોતું આવ્યું? સુખ પૂર પૂર છે. એમાં જેટલો સન્મુખ થઈને એકાગ્ર થાય તાત્કાલિક ચિંતામણિ અતીન્દ્રિય આનંદના સ્વાદને આપે. એને હવે પુણ્ય ને પુણ્યના ફળનું કામ શું છે તારે? આહાહા..! સમજાણું કાંઈ?

જેની કટાક્ષ દૃષ્ટિએ ચક્રવર્તી ચૈતન્ય કંપીને ઉઠે, જાગે, એમ અંદરથી આ..હા..! એના શરણ લેવા છે તારે. કોના શરણ લેવા છે? સમજાણું કાંઈ? આહા..! જેની એક નજર પડવાથી નિધાન આખું ખ્યાલમાં આવે એવો ભગવાનઆત્મા... ભાઈ! એની એકાગ્રતા વિવેકી ચતુર-પુરુષને હોય કે એને આ ખોળના ટુકડા માગવાની (હોય)? પુણ્ય થજો ને પછી સ્વર્ગ મળજો ને શરીર નીરોગ રહેજો. ખોળના ટુકડા છે, એ પણ સડેલા. આહાહા..!

મુમુક્ષુ :- ....

ઉત્તર :- હા, છતાં ... ત્રાંસી એટલે આમ છે એને આમ કરે, એમ કહે છે. જેની સામું જોતા, ભગવાન જાગીને શાંતિ આપે એવો પરમાત્મા પોતે તું જ છો. આહાહા..! એની માંગણી કરે કે રાગ ને પુણ્ય બંધાય ને પછી શરીર નીરોગ રહે ને સ્વર્ગમાં જાઈએ ને ધૂળના ટુકડા, સડેલા સડેલા ખોળના ટુકડાની માંગણી ચિંતામણિ મળી ને? એમ કહે છે. આહાહા..!

એમ ભગવાન ચૈતન્ય ચમત્કાર પ્રભુ! જેને દૃષ્ટિમાં બેઠો એને એકાગ્રતાની ચિંતામણિનું ફળ તો તાત્કાલિક મળે છે. એ કોની ઇચ્છા કરે? આખા જગતના રાજ હોય તો પણ ખોળના સડ્યા ટુકડા જેવા છે. ઇન્દ્રના પદ મળે તો પણ સમકિતીને સડેલા ટુકડા ખોળના જેવા છે, એમ કહે છે અહીં. સમજાણું કાંઈ? આહાહા..! ભાઈ! તારા નાથની તને ખબર નથી. સમજાણું કાંઈ? એ સ્વામી સહજાત્મ ભગવાનઆત્મા જેને દૃષ્ટિમાં આવ્યો એ ચિંતામણિ

ચિંતવે એવું પ્રાપ્ત થાય એવું એ રત્ન છે. આહાહા..! એમ કહે છે. જુઓને! કહે છે કે, આમ થાશે, જરીક પુણ્ય બંધાશે, પછી શરીર ઠીક રહેશે, સ્વર્ગમાં જાશું પછી રાગ થાશે ને અરે..! આવી ઇચ્છા હોય એને? સમજાણું કાંઈ?

મુમુક્ષુ :– ... ખોળ તો ઢોર પણ નથી ખાતા.

ઉત્તર :– ન ખાય. તું ઢોર જેવો છો જો ઇચ્છા કર તો, એમ કહે છે. આહાહા..! આ શરીર સારું રહે તો... સડેલા ખોળના ટુકડા છે, કહે છે. હવે આ માંસના હાડકા ચૈતન્યથી જુદા, તદ્દન જુદા (છે). કોઈ ઉગમણે-આથમણે, શેઢે-સિમાડે મેળ ન મળે બેને–શરીરને ને આત્માને. રજકણ ક્યાંકના અહીં આવીને ચોંટ્યા છે.

કહ્યું નહોતું એક ફેરી? ઝેરપણે પરિણમેલા રજકણો પહેલા તે દેખતા તને ઝેર થાતું, એ ઝેરના રજકણો આવીને અહીં ચોટ્યા છે. એની ઉપર તને પ્રેમ થાય કે, બટકા ભરી લઉ. જાણે શું કર્યું! આ વેરી છે તારા. પૂર્વના રજકણો ઝેરપણે પરિણમેલા, છરાપણે પરિણમેલા, વાઘના મોઢાપણે... આમ ... હાય! હાય! એ મોઢાના રજકણો અહીં આવ્યા છે અત્યારે. 'નટુભાઈ'! શેનો તને પ્રેમ? આ પરમાત્મા પડ્યો છે ભગવાન અંદર. જુઓ! આ તો બધાને ઉપદેશ આપે છે. એમ નહિ કે ફલાણાને મોટાને બાયડી-છોકરાને નહિ, ઢીંકણાને નહિ. બધાને માટે એમ છે. સાગમટે નોતરું છે. આહાહા..!

'ઇસલિયે ઇસલોક સમ્બન્ધી ફલ કાયકી નીરોગતા...' દેખો! **'ઇસલિયે ઇસલોક સમ્બન્ધી ફલ કાયકી નીરોગતા આદિકી અભિલાષાકો છોડકર પરલોક સમ્બન્ધી ફલકી સિદ્ધિ-પ્રાપ્તિકે લિયે હી આત્માકા ધ્યાન કરના ચાહિયે.'** પરલોક એટલે આત્મસ્વભાવ, હોં! ઉત્તમ લોક. ઇ જ પરલોક છે. સમજાણું? **'કહા ભી હૈ કિ, 'યદ્ ધ્યાનં રૌદ્રમાર્તં વા.''** લ્યો!

'વહ સબ રૌદ્રધ્યાન યા આર્ત્તધ્યાન હૈ, જો ઇસલોક સમ્બન્ધી ફલકે ચાહનેવાલેકો હોતા હૈ.' આ લોકની ઇચ્છાવાળાને આર્ત્તધ્યાન, રૌદ્રધ્યાન જ હોય છે. એને ધર્મધ્યાન–આત્માનું ધ્યાન બિલકુલ હોતું નથી. જુઓને! આ લોકોને વિચાર ચડે ત્યાં ભૂલી જાય છે કે નહિ બધું? આમ આંખ આમ ને આમ ફાટીને બધું ભૂલી જાય અંદર, એકાકાર થઈ જાય છે પાપમાં. 'ફાવાભાઈ'! આંખો ભલે ઉઘાડી રહે. બીજા લાગે, આત્મધ્યાન કરતા હશે આ? પણ એવો વિકલ્પ આવ્યો હોય ને કોઈનો (તો) થંભી જાય આંખ. એમ થંભી જાય અંદરમાં, એમ કહે છે.

'જો ઇસલોક સમ્બન્ધી ફલકે ચાહનેવાલેકો હોતા હૈ. ઇસલિયે રૌદ્ર વ આર્ત્તધ્યાનકો છોડકર ધર્મ્યધ્યાન વ શુક્લધ્યાનકી ઉપાસના કરની ચાહિયે.' છોડ હવે એનું. એ તો કર્યું અનંતકાળથી, કહે છે. એની ચિંતાઓ તો અનંતવાર કરી પણ તેં આત્માની ચિંતા કરી નથી. કહો, સમજાણું કાંઈ? માટે આત્માના સ્વભાવ તરફની દૃષ્ટિ અને જ્ઞાન ને ભાવના એની રાખવી. પુણ્ય થશે ને નીરોગતા થશે ને ધૂળ થશે એ ભાવના ધર્મીને હોય નહિ. ધર્મીને આત્માની એકાગ્રતાથી શુદ્ધિ વધે એ ભાવના હોય. વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :– પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)